

Rawls Theory of Justice en de positie van gehandicapten.

Bachelorscriptie wijsbegeerte

Juli 2013

Arjan Aerds

Studentnr. 3504174

1^e Begeleider : M.A. Caroline Harnacke

2^e Begeleider : Prof. Dr. Marcus Düwell

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1	Inleiding en probleemstelling	2
1.1	<i>Inleiding</i>	2
1.2	<i>Probleemstelling</i>	2
Hoofdstuk 2	Theoretische beschouwing	4
2.1	<i>Inleiding</i>	4
2.2	<i>Definitie van zwaar gehandicapten</i>	4
2.3	<i>A Theory of Justice</i>	4
2.4	<i>Een geïdealiseerde theorie</i>	5
2.5	<i>Sociale rechtvaardigheid</i>	6
2.6	<i>De Original Position</i>	6
2.7	<i>Two Principles of Justice</i>	8
2.8	<i>De Circumstances of Justice</i>	8
2.9	<i>De rol van rationele personen in A Theory of Justice</i>	9
Hoofdstuk 3	Kritiek op Rawls visie	11
3.1	<i>Inleiding</i>	11
3.2	<i>Kritiek op de Circumstances of Justice</i>	11
3.3	<i>Kritiek op personen in de Original Position</i>	12
Hoofdstuk 4	Alternatieve strategieën en oplossingen	14
4.1	<i>Inleiding</i>	14
4.2	<i>Curetons beperkte opvatting van a Theory of Justice</i>	14
4.3	<i>Brighouses aanpassing aan de Original Position</i>	15
Hoofdstuk 5	The original position uitgebreid	18
5.1	<i>Inleiding</i>	18
5.2	<i>Rawls vierstaps reeks</i>	18
5.3	<i>De strategie van Stark</i>	19
Hoofdstuk 6	Conclusie	21
6.1	<i>Inleiding</i>	21
6.2	<i>Samenvatting en conclusie</i>	21
Literatuur		23
Dankwoord		24

Hoofdstuk 1. Inleiding en probleemstelling

1.1 Inleiding

In een interview in 1987 stelde de toenmalige Britse premier Margaret Thatcher “There is no such thing as society (Thatcher 1987)”. Met deze uitspraak duidde ze op het feit dat er geen aanspraak op de samenleving gemaakt kan worden, als men niet eerst aan zijn plichten voldaan heeft. Ook in onze huidige samenleving gaan rechten steeds vaker hand in hand met plichten en wordt er door de overheid veelvuldig een beroep gedaan op de zelfredzaamheid van burgers. Een recent voorbeeld daarvan zijn de veranderingen in de zorg waarbij de burger eerst moet trachten zelf de nodige zorg te regelen, door dit bijvoorbeeld in te kopen of door mantelzorg en een beroep te doen op de kinderen, de burens etc., voordat hij bij de overheid kan aankloppen voor zorg die tot kort nog standaard vergoed werd. Deze nadruk op zelfredzaamheid is vanuit een liberale context te begrijpen, maar hoe is dit concept van zelfredzaamheid te verenigen met mensen die niet meer zelfredzaam zijn?

Rawls probeert in *a Theory of Justice* de basisprincipes voor een rechtvaardige samenleving te definiëren. Juist op het punt van de positie van gehandicapten in de samenleving is er veel kritiek op Rawls. Deze kritiek richt zich vooral op de eisen die Rawls stelt aan personen, en op de posities die zij binnen de original position en in Rawls ideale samenleving innemen.

1.2 Probleemstelling

Het doel van deze scriptie is te analyseren of op basis van Rawls *Theory of Justice* gehandicapten een sociaal rechtvaardige positie in de samenleving kunnen krijgen. Om dit doel te bereiken zal ik de positie van gehandicapten volgens Rawls *a Theory of Justice*, alsmede de kritiek die daarop gegeven wordt, nader analyseren.

Daartoe zal ik in het eerste deel van deze scriptie ingaan op de definitie van gehandicapten. Vervolgens bespreek ik Rawls *a Theory of Justice*. Daarbij speelt onder andere de vraag wat rechtvaardigheid voor Rawls is en wat voor samenleving hij in *a Theory of Justice* voor ogen heeft. Daarna ga ik in op de positie van personen in deze samenleving.

In het tweede deel van deze scriptie zal ik ingaan op de kritiek die er op de positie van Rawls is gekomen. Ik zal twee punten van kritiek van Nussbaum analyseren en zal deze kritiek proberen te weerleggen aan de hand van verschillende posities. Vervolgens geef ik enkele posities weer waarin wordt getracht Rawls visie aan te passen om aan deze kritiek tegemoet te komen en zal ik beargumenteren waarom deze posities niet werken. Ik sluit af met het

bespreken van een uitbreiding van de original position die Rawls zelf geeft in *a Theory of Justice* en een positie die daarop is gebaseerd.

Hoofdstuk 2 Theoretische beschouwing

2.1 Inleiding

In dit hoofdstuk staat de theoretische beschouwing van de theorie van Rawls centraal. Voordat deze theorie beschreven wordt, wordt beknopt een definitie gegeven van zwaar gehandicapten die in deze scriptie gehanteerd zal worden. Vervolgens wordt *a Theory of Justice* van Rawls besproken. Aspecten als rechtvaardigheid, de original position, de two principles of justice, en de circumstances of justice worden achtereenvolgens uitgebreid beschreven.

2.2 Definitie van zwaar gehandicapten

Rawls is onduidelijk in het definiëren welke leden van de samenleving volgens hem niet tot personen gerekend kunnen worden en welke wel. Omdat een samenleving voor Rawls een rechtvaardig systeem van samenwerking is neemt hij aan dat personen, als burgers, over de strikt noodzakelijke morele, intellectuele en fysieke capaciteiten om in staat te zijn om meewerkende leden van de samenleving te zijn (Rawls 2005 (Kindle ebook), Lecture 1, §3.3, Lecture 5, §3.4).

Rawls definitie sluit zowel mensen met een zware fysieke beperking, die niet over de benodigde fysieke capaciteiten beschikken, als mensen met een zware cognitieve beperking, die niet over de benodigde intellectuele en morele capaciteiten beschikken uit. Of een beperking een handicap wordt heeft ook een sociaal karakter. “[A] handicap is often a matter of society’s willingness to accommodate those with unusual needs (Stark 2007, 131)”. Volgens Stark zijn mensen met deze ‘sociale’ handicaps niet degenen die Rawls wil uitsluiten. Rawls opzet is volgens haar het uitsluiten van diegenen die niet in staat zijn een bijdrage te leveren aan de samenleving, ook niet als deze samenleving bereid is aan de behoeften van mensen met een beperking tegemoet te komen. “Currently, people with severe brain or spinal cord injuries whose motor or communication skills are severely limited might fall into this category (Stark 2007, 131)”. Deze opvatting voor zwaar gehandicapten zal ik in deze scriptie hanteren.

2.3 *A Theory of Justice*

A Theory of Justice is Rawls reactie op het utilisme dat in zijn tijd de moraalfilosofie domineerde. Dit utilisme werd weliswaar bekritiseerd, maar deze kritiek leidde niet tot een acceptabele oplossing. Zoals Rawls het stelt in de inleiding van *a Theory of Justice*: “They pointed

out the obscurities of the principle of utility and noted the apparent incongruities between many of its implications and our moral sentiments. But they failed, I believe, to construct a workable and systematic moral conception to oppose it. The outcome is that we often seem forced to choose between utilitarianism and intuitionism (Rawls 1971, viii)”.

Rawls denkt dat er een betere manier moet zijn om tot een moraalfilosofie te komen. Hij wil de traditionele theorie van het sociaal contract veralgemeniseren en abstracter maken. Op die wijze hoopt hij de globale structuur van de alternatieve rechtvaardigheidsconceptie die volgens hem in de contracttraditie besloten ligt helder te maken. Deze rechtvaardigheids-conceptie moet vervolgens verder worden uitgewerkt (Rawls 1971, viii).

2.4 Een geïdealiseerde theorie

Het is niet Rawls bedoeling geweest een handboek te schrijven over hoe men moet handelen. *A Theory of Justice* is met nadruk bedoeld als een theoretisch, en niet als een normatief werk. Deze idealisatie houdt in dat alle actoren (burgers en samenlevingen) bereid zijn om in te stemmen met de gekozen principes. Rawls hoeft daarom geen rekening te houden met de mogelijkheid van burgers dat ze zich niet aan de gekozen principes houden. Dit zouden in zijn ogen geen rationele personen zijn. Daarnaast veronderstelt een ideale theorie dat de samenleving waarop zij van toepassing is, redelijke welvaart en stabiliteit kent en burgers niet hoeven te vechten voor hun bestaan.

Rawls argument in *a Theory of Justice* kan als volgt worden samengevat: Rawls wil voor een ideale samenleving, die bestaat uit vrije en redelijke burgers, de basisprincipes voor sociale rechtvaardigheid vaststellen. Daartoe voert hij een gedachtenexperiment uit waarin een aantal personen, onder de *veil of ignorance*, in *de original position*, samen deze basisprincipes voor de ideale samenleving vastleggen. Deze basisprincipes moeten vervolgens in de ideale samenleving worden uitgewerkt in wetten en regels waar iedereen zich aan dient te houden.

Het gaat Rawls dus niet om het beschrijven van de werkelijkheid. “This original position is not, of course, thought of as an actual historical state of affairs [...] It is understood as a purely hypothetical situation characterized so as to lead to a certain conception of justice (Rawls 1971, 12)”. Een nadeel hiervan is dat Rawls voorbij gaat aan de problemen waarmee personen in de reële wereld dagelijks mee geconfronteerd worden. Rawls wordt door zijn critici nadrukkelijk aangesproken op het feit dat de bijzonder positie van gehandicapten door zijn theorie wordt genegeerd (Kittay 1999, Nussbaum 2006). Deze kritiek wordt verderop in deze scriptie nog verder besproken.

2.5 *Sociale rechtvaardigheid*

Een belangrijk principe in Rawls theorie is rechtvaardigheid. Rechtvaardigheid is voor Rawls gelijk aan sociale rechtvaardigheid. In *a Theory of Justice* gaat het om “the way in which the major social institutions distribute fundamental rights and duties and determine the division of advantages from social cooperation (Rawls 1971, 7)”.

Rawls stelt dat “Justice is the first virtue of social institutions [...] laws and institutions no matter how efficient and well-arranged must be reformed or abolished if they are unjust (Rawls 1971, 3)”. Rechtvaardigheid gaat volgens Rawls boven welvaart en efficiëntie. Rawls vervolgt met: “Each person possesses an inviolability founded on justice that even the welfare of society as a whole cannot override. [...] Therefore in a just society the liberties of equal citizenship are taken as settled; the rights secured by justice are not subject to political bargaining or to the calculus of social interest (Rawls 1971, 3-4)”. Hiermee positioneert Rawls zich tegenover het utilisme dat uitgaat van een rekensom om het grootst mogelijke geluk van een samenleving te berekenen en dat als rechtvaardigheid te zien.

De goederen die eerlijk verdeeld moeten worden in een rechtvaardige samenleving, worden door Rawls “primary goods” genoemd (Rawls 1971, 62). Primary goods zijn zaken die een rationeel persoon per se wil hebben, ongeacht wat hij verder wil hebben en ongeacht wat zijn het doel in zijn leven, is. Deze primary goods bestaan uit “rights and liberties, opportunities and powers, income and wealth [...] a sense of one’s own worth (Rawls 1971, 92)”. Rationele personen willen zoveel mogelijk van deze primary goods hebben, want met grotere hoeveelheden primary goods hebben zij meer kans dat zij hun plannen kunnen uitvoeren en hun doelen zullen bereiken (Rawls 1971, 92).

Rawls wil met het introduceren van deze primary goods in *a Theory of Justice* bereiken dat de rechtvaardigheid van een samenleving objectief bepaald kan worden. Als iedereen een rechtvaardig deel aan primary goods heeft, dan wordt aan de eisen voor een rechtvaardige samenleving voldaan.

2.6 *De Original Position*

Om een rechtvaardige samenleving te bereiken zullen de basisprincipes van rechtvaardigheid moeten worden opgesteld. In lijn met de contracttheorieën denkt Rawls dat deze principes worden opgesteld in een sociaal contract dat aan de basis staat van de samenleving. Rawls gaat voor het bepalen van deze principes van rechtvaardigheid uit van een hypothetische situatie.

“[T]he guiding idea is that the principles of justice for the basic structure of society are the object of the original agreement. They are the principles that free and rational persons concerned to further their own interests would accept in an initial position of equality as defining the fundamental terms of their association. These principles are to regulate all further agreements; they specify the kinds of social cooperation that can be entered into and the forms of government that can be established (Rawls 1971, 11)”.

De original agreement, het sociale contract, waar Rawls op doelt, is gebaseerd op het idee dat de principes voor rechtvaardigheid de basis vormen voor het oorspronkelijke contract. “They are the principles that free and rational persons concerned to further their own interests would accept in an initial position of equality as defining the fundamental terms of their association (Rawls 1971, 11)”. In deze zin voegt Rawls een paar cruciale begrippen uit de *Theory of Justice* samen: “free and rational persons” en “initial position of equality”. Het idee van Rawls is dat een groep van volledig rationale personen in een ‘original position’ van achter een ‘veil of ignorance’ rationale principes voor rechtvaardigheid kiest, die de basis vormen voor het oorspronkelijke contract. Deze personen zijn gelijken van elkaar, en door de veil of ignorance zijn zij onwetend wat betreft hun positie in de samenleving, en wat betreft het ontwikkelingsniveau van deze samenleving. Rawls gaat er van uit dat personen die op grond van deze basisprincipes van rechtvaardigheid moeten kiezen, dit zullen doen met inachtneming van de mogelijkheid dat zij in deze samenleving zowel tot de onderklasse of tot de bevoorrechte klasse behoren. Het is dus in het eigenbelang van deze personen dat zij die basisprincipes van rechtvaardigheid kiezen, die voor alle mogelijke leden van de samenleving een zo groot mogelijke rechtvaardigheid garanderen.

In een utilistische samenleving is er de mogelijkheid dat een bepaalde klasse niet rechtvaardig behandeld wordt omdat discriminatie van deze klasse het algemene geluk van de gehele samenleving bevordert. De rationale personen die onder Rawls veil of ignorance de basisprincipes van rechtvaardigheid kiezen, zouden volgens Rawls nooit zo’n keuze kunnen maken omdat zij zich er van bewust zijn dat zij tot deze bepaalde klasse zouden kunnen behoren. De keuzes die onder de veil of ignorance gemaakt worden zijn, hoewel in principe onpartijdig, niet geheel ontbloot van eigenbelang. De rechtvaardigheid zit daar juist in het feit dat de personen er rekening mee moeten houden dat zij in alle mogelijke omstandigheden terecht kunnen komen. De keuzemakers zullen dan ook niet voor het concept van utilisme kiezen, maar zij zullen onder deze omstandigheden volgens Rawls voor de two principles of justice kiezen.

2.7 *Two Principles of Justice*

Deze twee principes van rechtvaardigheid die volgens Rawls in de original position worden gekozen zijn:

“First: each person is to have an equal right to the most extensive basic liberty compatible with a similar liberty for others.

Second: social and economic inequalities are to be arranged so that they are both (a) reasonably expected to be to everyone’s advantage, and (b) attached to positions and offices open to all. (Rawls 1971, 60)”.

Het eerste principe, ook wel het ‘equality principle’ genoemd, gaat over basale vrijheden, “political liberty [...] liberty of conscience and freedom of thought; freedom of the person along with the right to hold (personal) property; and freedom of arbitrary arrest and seizure as defined by the concept of the rule of law (Rawls 1971, 61)”. Iedere burger in een rechtvaardige samenleving hoort volgens het eerste principe hier evenveel recht op te hebben. Dit principe heeft volgens Rawls voorrang boven het tweede principe.

Het tweede principe, of het ‘difference principle’, heeft betrekking op de verdeling van inkomen en rijkdom en de inrichting van sociale organisaties in de ideale samenleving. Dit is het idee dat ongelijkheid in een samenleving wat betreft rijkdom en inkomen gerechtvaardigd is, als dat tot gevolg heeft dat deze ongelijkheid tot voordeel leidt voor de minst bevoorrechte groep in die samenleving (Rawls 1971, 75). Dit houdt in dat voor het tweede gedeelte van het tweede principe ook geldt dat de posities en ambten voor iedereen onder condities van eerlijke en gelijke kansen bereikbaar moeten zijn.

2.8 *De Circumstances of Justice*

Nu de principes van rechtvaardigheid zijn vastgesteld kunnen de “circumstances of justice” worden bepaald. “The Circumstances of Justice may be described as the normal conditions under which human cooperation is both possible and necessary (Rawls 1971, 126)”. Het zijn dus de onderliggende omstandigheden in de samenleving die de principes van rechtvaardigheid noodzakelijk maken. Een samenleving kent volgens Rawls naast gezamenlijke belangen van de burgers ook conflicterende belangen. Gezamenlijke belangen ontstaan omdat samenwerking voor eenieder een perspectief op beter leven biedt, dit in tegenstelling tot het feit dat ieder op eigen kracht zou moeten leven. Conflicterende belangen ontstaan juist wanneer iedereen zoveel

mogelijk van de door de samenwerking extra geproduceerde goederen voor zichzelf wil hebben. Rawls onderscheidt twee verschillende soorten van circumstances of justice.

De eerste soort heeft betrekking op objectieve aspecten die het menselijke samenwerken zowel mogelijk als een noodzaak beschouwen (Rawls 1971, 126). Het gaat hier om aspecten zoals de fysieke gesteldheid van mensen en de voldoende maar niet onbeperkte beschikbaarheid van natuurlijke middelen.

De tweede soort bestaat uit zogenaamde subjectieve omstandigheden en omvat relevante aspecten van de personen die samenwerken. Het gaat hierbij met name om het persoonlijke plan of life dat eenieder (en dus ook gehandicapten) heeft en de conflicterende claims die de verschillende plans of life leggen op de beschikbare middelen.

De samenleving waar Rawls in bovenstaand citaat op doelt, is de hypothetische, ideale samenleving. In *Political Liberalism* beschrijft Rawls een samenleving als een rechtvaardig samenwerkingsverband dat generaties overschrijdt. Een ander kenmerk van een samenleving is dat het een gesloten systeem is dat zelfvoorzienend is (Rawls 2005 (Kindle ebook), Lecture 1, §3.3). Een samenleving biedt volgens Rawls een samenwerkingsverband dat voor alle partijen voordelig is. Tegelijkertijd willen de deelnemers zoveel mogelijk persoonlijk gewin uit dit samenwerkingsverband halen (Rawls 1971, 126).

2.9 De rol van rationele personen in *A Theory of Justice*

Het laatste aandachtspunt in mijn theoretische beschouwing, betreft de vraag wat Rawls verstaat onder personen in *a Theory of Justice*. Alhoewel dit een punt van discussie is, denk ik dat er goede redenen zijn om daarbij een onderscheid te maken tussen personen in de ideale samenleving en personen in de original position. Rawls stelt in *a Theory of Justice*: “So far I have supposed that once the principles of justice are chosen the parties return to their place in society and henceforth judge their claims on the social system by these principles (Rawls 1971, 196)”. Hiermee lijkt hij te suggereren dat de personen in de original position dezelfde personen zijn als in de samenleving. Echter in *Political Liberalism* zegt hij: “We stipulate that the parties [in de original position] evaluate [...] to realize the higher order interests of the person for whom each acts as a trustee (Rawls 2005 (Kindle ebook), Lecture 2:§5.4)”. De personen in de original position zijn hier vertegenwoordigers voor de personen in de samenleving. Als beide opmerkingen in acht worden genomen, lijkt het er dus op dat de personen in de original position weliswaar uit de samenleving komen, maar dat niet iedere persoon uit de samenleving ook deel uit maakt van de personen in de original position. Het feit dat Rawls dus strikte eisen stelt aan de personen in de original position betekent dus niet dat de personen in de ideale samenleving ook

aan dezelfde eisen moeten voldoen. Er lijkt voor Rawls een onderscheid te bestaan tussen personen in de original position en personen in de samenleving.

Personen in de ideale samenleving zijn volgens Rawls in staat een normale en coöperatieve plaats in de samenleving te hebben gedurende hun hele leven. “[A] person is someone who can be a citizen, that is, a normal and fully cooperating member of society over a complete life (Rawls 2005 (Kindle ebook), Lecture 1, §3.3)”.

Daarnaast moet een persoon ook nog een moreel persoon zijn. Een persoon is een moreel persoon als hij over twee morele vermogens beschikt. Het eerste morele vermogen is dat personen de capaciteit bezitten om een conceptie van hun goede te hebben (Rawls 1971, 505). Het goede voor een persoon wordt daarbij bepaald door datgene wat voor die persoon het meest rationele plan of life is in de gegeven omstandigheden, het is “the satisfaction of rational desire (Rawls 1971, 93)”. Het plan of life moet daarbij opgevat worden als het globale levensdoel waar die persoon zijn leven aan wil wijden, zijn beweegredenen en zijn doelen (Rawls 1971, 408). Het tweede morele vermogen is de capaciteit om een gevoel van rechtvaardigheid te bezitten en daarnaar te handelen (Rawls 1971, 505).

Personen in de original position hebben grote overeenkomsten met de personen in de ideale samenleving. Het zijn vrije, rationele mensen (Rawls 1971, 12), die verder niet in elkaar geïnteresseerd zijn in zoverre het de specifieke belangen van anderen betreft (Rawls 1971, 13). Bij het kiezen van principes doen zij hun best hun eigen belangen zo goed mogelijk te behartigen (Rawls 1971, 142). Personen in de original position weten niet wat hun conceptie of het goede is. Zij weten dat zij een rationeel levensdoel hebben, maar zij kennen niet de details van dat doel en zij weten niet op welke wijze zij dat specifieke doel kunnen bereiken. Zij zien wel het belang in van het vervullen van dat onbekende levensdoel. “Thus in the rational way, a rational person is thought to have a coherent set of preferences between the options open to him. He ranks these options according to how well they further his purposes; he follows the plan which will satisfy him more of his desires rather than less, and which has the greater chance of successfully being executed (Rawls 1971, 143)”.

Volgens Rawls zijn de personen in de original position “roughly similar in physical and mental powers (Rawls 1971, 127)”. In een voetnoot in Lecture 7, §6 van *Political Liberalism* voegt hij daar aan toe: “[...] it is reasonable to assume that everyone has physical needs and psychological capacities within some normal range (Rawls 2005 (Kindle ebook), voetnoot 302)”. De personen in de ideale samenleving zijn in Rawls visie dus allen mentaal en fysiek ongeveer even sterk. Rawls laat wel, binnen redelijke grenzen, afwijkingen toe van de norm.

Hoofdstuk 3. Kritiek op Rawls visie

3.1 Inleiding

Het is intuïtief om te verwachten dat een theorie die de rechtvaardigheidsprincipes voor een samenleving wil vastleggen ook rechtvaardigheid voor gehandicapten in zich draagt. Juist op dit punt wordt Rawls *a Theory of Justice* bekritiseerd. Redenen hiervoor zijn onder andere dat Rawls ideeën over de circumstances of justice en de rol van personen in de original position. In dit hoofdstuk worden deze punten van kritiek van o.a. Nussbaum geanalyseerd.

3.2 Kritiek op de Circumstances of Justice

Het eerste punt van kritiek van Nussbaum op de positie van Rawls dat ik hier wil bespreken, is dat zijn visie over de rol van personen in de circumstances of justice erg beperkt is. Zoals hierboven besproken zijn de circumstances of justice de normale omstandigheden waaronder menselijke samenwerking zowel mogelijk als noodzakelijk zijn. De personen in deze situatie zijn “roughly similar in physical and mental powers (Rawls 1971, 127)”, en zijn gedwongen om onder omstandigheden van matige schaarste samen te leven in een afgebakend gebied. Daarnaast wordt verondersteld dat deze mensen een plan of life en een conceptie van het goed hebben, en hoogstens kleine beperkingen in hun cognitieve vermogens .

Volgens Nussbaum zijn de circumstances of justice van groot belang voor Rawls theory of justice. Nussbaum stelt dat, alhoewel Rawls claimt dat het hier om een puur hypothetische situatie gaat, de circumstances of justice als een waarheidsgetrouwe omschrijving van enkele bijzonder belangrijke eigenschappen van de menselijke interactie in de reële wereld worden veronderstelt. Maar Rawls omschrijving van de circumstances of justice sluit volgens Nussbaum personen die niet aan de eisen voldoen uit. “[T]he description excludes people whose mental and physical powers are very unequal to those of ‘normal human beings’ (Nussbaum 2006, 28)”.

Wij kunnen ons afvragen in welk geval een gehandicapte niet meer aan de eis van “roughly similar in physical and mental powers (Rawls 1971, 127)” kan voldoen. Zoals Cureton (Cureton 2008, 12) aangeeft biedt Rawls op één punt zicht op het antwoord op deze vraag als hij stelt “[...] or at any rate, their capacities are comparable in that no one among them can dominate the rest (Rawls 1971, 127)”. Ongelijkheid in fysieke en mentale krachten lijkt vanuit Rawls oogpunt dus een probleem te zijn indien er een of enkele personen zeer veel sterker zijn dan de overige personen in de samenleving samen. In een samenleving waar zoiets plaatsvindt lijkt een systeem van sociale samenwerking dan ook onmogelijk (Cureton 2008, 12).

Rawls zorgen lijken dan ook niet uit te gaan naar de negatieve invloed die een gehandicapte op de samenleving zou uitoefenen. Cureton vraagt zich dan ook af of een soort gehandicapten denkbaar is wiens aanwezigheid in de samenleving samenwerking onmogelijk of onnodig maakt. De enige mogelijke manier die hij ziet is dat de samenleving buitengewoon veel middelen aan de gehandicapten zou toewijzen dat als gevolg daarvan het sociale systeem instort (Cureton 2008, 12). Maar zo'n samenleving zou niet meer voldoen aan Rawls tweede principe van rechtvaardigheid, het difference principle. Rawls uitgangspunt voor een rechtvaardige samenleving is een rechtvaardige verdeling van de middelen. Als een overvloed aan middelen aan gehandicapten wordt toegekend dan worden zij, waar het toekennen van middelen betreft, de meest bevoorrechten in de samenleving zijn. Maar de extra aan hen toegekende middelen zouden niet leiden tot meer welvaart bij de overige personen in de samenleving.

3.3 *Kritiek op personen in de Original Position*

Een punt van kritiek van Nussbaum op *a Theory of Justice* is dat de partijen die in de original position de basisprincipes voor rechtvaardigheid bepalen dezelfde partijen zijn voor wie in de ideale samenleving deze basisprincipes gelden:

“The social contract tradition conflates two questions that are in principle distinct: ‘By whom are society’s basic principles designed?’ and ‘For whom are society’s basic principles designed?’ The contracting parties are imagined to be one and the same as the citizens who will live together and whose lives will be regulated by the principles that are chosen (Nussbaum 2006, 16)”.

Zoals hierboven al is weergegeven, stelt Rawls strikte eisen aan de deelnemers van de original position. Het probleem dat volgens Nussbaum hierbij ontstaat is het feit dat bepaalde personen niet mogen deelnemen aan het opstellen van de basisprincipes en dat dit vervolgens ook betekent dat er geen rekening met hen gehouden wordt bij het opstellen van de basisprincipes (Nussbaum 2006, 16). Het uitsluiten van mensen met handicaps van de original position heeft volgens haar grote gevolgen voor hun gelijke positie in de samenleving. Het uitsluiten van mensen met handicaps uit de groep waarvoor de basisprincipes worden gekozen, is een nog groter probleem: “Even if their interest can be taken into account derivatively or at a later stage, we naturally wonder why this postponement is necessarily, and whether it is not likely the fully equal treatment of such citizens (Nussbaum 2006, 18)”.

Rawls positie houdt met het eerste punt volgens Nussbaum wel deels rekening door de basisprincipes op te laten stellen onder een veil of ignorance. Dat is echter volgens Nussbaum niet voldoende om de belangen van gehandicapten te waarborgen. De personen in de ideale samenleving kunnen de gekozen basisprincipes volgens haar immers niet meer wijzigen.

“The citizens live with the principles those parties have chosen, under that thought experiment. Thus, though they make practical arrangements for the needs of human and animal beings who were not included in the original contracting group, they are not at liberty to redesign the principles of justice themselves in the light of their awareness of these issues (Nussbaum 2006, 17)”.

De vraag is in hoeverre Nussbaum gelijk heeft met haar conclusie dat de door wie en de voor wie om dezelfde personen gaat. Zoals hierboven al beschreven is Rawls niet eenduidig in zijn opmerkingen hierover. Uit mijn theoretische beschouwing blijkt dat de personen in de original position weliswaar uit de samenleving komen, maar dat niet iedere persoon uit de samenleving ook deel uit maakt van de personen in de original position. De personen in de original position moeten derhalve rekening houden met de belangen van al diegenen die niet zelf in de original position vertegenwoordigt zijn. Hiermee wordt ook Nussbaums bezwaar dat met personen die niet in de original position zitten geen rekening mee wordt gehouden weerlegd. De personen in de original position moeten in mijn visie per definitie rekening houden met anderen. Daaraan kan worden toegevoegd dat de personen in de original position onder de veil of ignorance verkeren. Zij zijn zich onbewust van hun persoonlijke situatie in de samenleving waarvoor zij de basisprincipes van rechtvaardigheid bepalen. Als wij deze beperking strikt interpreteren betekent dat, dat een persoon die in de ideale samenleving gehandicapt is, zich daar onder de veil of ignorance niet van bewust is. Het toelaten van gehandicapten tot de original position zal dus niet leiden tot andere inzichten van de betrokkenen.

De vraag waarom het vastleggen van de rechten voor gehandicapten tot een later tijdstip uitgesteld moet worden blijft onbeantwoord. Volgens Rawls is dit noodzakelijk om in eerste instantie de fundamentele principes van rechtvaardigheid vast te leggen voor een ideale samenleving. Door hierin mensen met ernstige handicaps uit te sluiten van deelname hoopt Rawls dat de focus op deze doelstelling niet vertroebeld (Rawls 2005 (Kindle ebook), Lecture 1, §3.3). Maar fundamentele principes van rechtvaardigheid zouden juist rekening moeten houden met de kwetsbare positie van gehandicapten.

Hoofdstuk 4. Alternatieve strategieën en oplossingen

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden twee alternatieve strategieën besproken, die als mogelijke oplossing voor de hierboven beschreven kritiek zouden kunnen gelden. De eerste strategie heeft betrekking op het bereik van *a Theory of Justice*. Dit zou veel beperkter moeten worden geïnterpreteerd volgens Cureton dan door de meeste critici wordt gedaan. De tweede strategie behelst het aanpassen van de original position zodat er wel met de bijzondere rechten van gehandicapten, zij het in een tweede stap, rekening wordt gehouden. Deze twee mogelijke strategieën kennen echter ook bezwaren. Deze strategieën en de bezwaren worden achtereenvolgens hieronder beschreven.

4.2 Curetons beperkte opvatting van *a Theory of Justice*

Cureton pleit ervoor dat de reikwijdte van *a Theory of Justice* veel beperkter moet worden opgevat dan door de meeste critici wordt gedaan. In *a Theory of Justice* is het Rawls doel om de principes van rechtvaardigheid te vinden voor een gesloten, geordende samenleving “that exists under reasonably favourable conditions, that would be chosen by parties in the original position from among a small set of traditional concepts of justice (Cureton 2008, 3)”. Rawls legt niet alleen aan personen grote beperkingen op, hij doet hetzelfde met de ideale samenleving waarvoor de basisprincipes van rechtvaardigheid moeten worden gekozen, en hij legt beperkingen op uit welke concepten gekozen kan worden. De mogelijke concepten waaruit gekozen kan worden zijn de twee principles of justice, utilistische concepten, intuïtionistische concepten of egoïstische concepten.

Als er eenmaal voor de ideale samenleving de basisprincipes van rechtvaardigheid gekozen zijn dan kan er getracht worden daaruit basisprincipes van rechtvaardigheid voor niet-ideale samenlevingen af te leiden. Maar “most of Rawls work can be understood as taking a few initial steps towards finding a comprehensive theory of justice (Cureton 2008, 3)”.

Tegen deze strategie voor een beperkte opvatting van *a Theory of Justice* kan echter worden ingebracht dat de basisprincipes van rechtvaardigheid juist de rechten van de meest zwakken in de samenleving zouden moeten behandelen in plaats van hen uit te sluiten van deze samenleving. En hoe ideaal is de ideale samenleving van Rawls? Men kan redeneren dat in een volledig ideale samenleving de personen die daar deel van uitmaken altruïstisch zijn in plaats van licht egoïstisch zoals Rawls hen kenmerkt. Als Rawls ideale samenleving niet volledig ideaal

is, waarom moeten dan juist de meest zwakken daarvan worden uitgestoten? Curetons inzicht om de reikwijdte van *a Theory of Justice* beperkter op te vatten kan dus geen bevredigend antwoord op deze vragen geven.

4.3 *Brighouses aanpassing aan de Original Position*

Harry Brighouse doet in *Can Justice as Fairness Accommodate the Disabled* een poging de original position aan te passen zodat er wel met de bijzondere rechten van gehandicapten rekening wordt gehouden (Brighouse 2001). Als de original position wordt aangepast zodat de personen in de original position zich er van bewust zijn dat er zwaar gehandicapten zijn en dat ook zij daar toe kunnen behoren, dan leidt dit volgens Brighouse tot ongewenste resultaten: “[T]he modified original position allows the parties to make discriminations among persons who enjoy different levels of endowment within the normal range as well as between persons within the normal range and outside it, and among persons outside it (Brighouse 2001, 247)”. Deze discriminatie zou geen rechtvaardigheid opleveren en de rechten van gehandicapten mogelijk juist schaden.

Een beter alternatief is volgens Brighouse dat de original position in twee stappen verloopt. “The first stage would run as Rawls describes it, with the familiar results. The second stage would simply seek a principle specifically for the disabled wherever they are in the initial distribution of social primary goods (Brighouse 2001, 249)”. In deze tweede stap mogen de personen in de original position de gekozen principes uit de eerste stap alleen in zoverre aanpassen, dat zij nog rekening houden met de bijzondere behoeften van gehandicapten. In de tweede stap hebben de personen in de original position al kennis van de basisprincipes van rechtvaardigheid, die in de eerste stap gekozen zijn. Zij weten dan dus al dat hun basisrechten, ongeacht in welke situatie zij terecht komen, geoptimaliseerd zijn. Wat nodig is daarbij, is dat zij een principe aannemen dat bovendien rekening houdt met de bijzondere behoeften van gehandicapten. Volgens Brighouse zouden de personen in de original position er dan voor kiezen “that each individual should be provided with an acceptable level of supplementary resources (Brighouse 2001, 551)”.

Brighouse gaat verder met de vraag wat een *acceptable level* voor compensatie is. In eerste instantie moet getracht worden de handicap te genezen indien dat mogelijk is (Brighouse 2001, 554). Indien dat niet mogelijk is, moet getracht worden het fysieke functioneren van de gehandicapte te maximaliseren. Hierbij loopt Brighouse tegen het probleem aan dat dit kan eindigen in een bodemloze put: “it will in many cases produce bottomless pit problems, since resources will be poured into making life more normal and desirable for some, without contributing to the productive capacities of the beneficiaries (Brighouse 2001, 555)”. Brighouse

gaat hierbij uit van de veronderstelling dat de meest benadeelde partij in Rawls difference principle een vast gegeven is. Zoals hierboven echter al is vermeld, worden, in een situatie waarin onevenredig veel bronnen naar gehandicapten zouden gaan, de gehandicapten de bevoorrechte groep in de samenleving. Het difference principle zorgt dus voor een remmende werking op al te grote uitschieters in het toekennen van middelen aan bepaalde groepen. Wel is de conclusie van Brighthouse correct in die zin dat zijn tweetraps theorie “seems to demand that society does a great deal for the disabled (Brighthouse 2001, 555)”.

Zoals Brighthouse zelf toegeeft, schiet zijn tweetraps theorie op één punt ernstig tekort: de theorie scheidt géén rechtvaardigheidsverplichtingen tegenover cognitief gehandicapten. “While it yields very demanding obligations on us to the merely physically disabled, the theory appears to result in us having no obligations of justice to the severely mentally disabled (Brighthouse 2001, 559)”. Omdat cognitief gehandicapten niet over de twee moral powers beschikken, hebben zij volgens Rawls theorie – waar Brighthouse op voortbouwt - niet de vereiste minimum capaciteiten om aan sociale samenwerking deel te nemen. Brighthouse laat het uiteindelijk aan het fatsoen van de samenleving over om de rechten voor cognitief gehandicapten niet te negeren: “So the exclusion of the severely mentally disabled as objects of justice-based obligations does not imply that a decent society would neglect them entirely (Brighthouse 2001, 559-560)”.

Nussbaum zou twee bezwaren kunnen maken tegen deze tweetraps strategie van Brighthouse. Het eerste bezwaar zou zijn dat de rechten voor gehandicapten pas op de tweede plaats worden vastgelegd. Hierdoor blijft haar kritiek dat er dan een fundamenteel onderscheid is tussen de personen in de original position en gehandicapten (Nussbaum 2006, 18) overeind staan.

Het tweede bezwaar van Nussbaum zou kunnen zijn dat deze strategie nog steeds geen rechtvaardigheid voor niet-menselijke dieren of voor naties brengt. Een oplossing zou kunnen zijn om de tweede stap meerdere malen uit te voeren waarbij iedere keer principes van rechtvaardigheid tegenover een andere specifieke doelgroep worden gesteld. Dit zou mogelijk leiden tot verschillende principes van rechtvaardigheid, die wellicht in strijd zijn met elkaar. Wat goed is voor één bepaalde doelgroep, kan immers zeer nadelig zijn voor een andere doelgroep, zeker, aangezien het doel van de original position is om te komen tot een rechtvaardige verdeling van schaarse middelen.

Een andere mogelijke oplossing is om steeds een extra stap toe te voegen waarbij in iedere stap de principes van rechtvaardigheid voor een nieuwe doelgroep worden gezocht, op basis van de uitkomst van de voorgaande stappen. Dit zou echter een rangschikking van rechtvaardigheid vereisen aangezien de uitkomst van de voorgaande stappen bepalend is voor het beginpunt van de nieuwe stap. Ook dit is onwenselijk.

Samenvattend stoot Brighouses strategie om de original position in twee stappen te laten verlopen om op die wijze rechtvaardigheid voor gehandicapten te bereiken, dus op twee belangrijke bezwaren. Ten eerste slaagt de strategie maar ten dele. De basisprincipes van rechtvaardigheid voor fysiek gehandicapten kunnen op deze manier worden vastgesteld. cognitief gehandicapten moeten echter vertrouwen op het fatsoen van de samenleving. Een tweede bezwaar is dat niet duidelijk is waarom de tweetraps strategie alleen tot gehandicapten beperkt zou moeten blijven. Er dreigt een oneindige regressie van stappen of een uitkomst van verschillende tegenstrijdige basisprincipes van rechtvaardigheid.

Hoofdstuk 5. De original position uitgebreid

5.1 Inleiding

Zoals hierboven besproken is een belangrijk deel van de kritiek, en de mogelijke aanpassingen, op *a Theory of Justice* gericht op de overgang tussen de original position en de ideale samenleving. Noch de kritiek, noch de aanpassingen leveren een overtuigend oordeel voor de houdbaarheid van *a Theory of Justice*. Het is daarom interessant om te kijken naar een uitbreiding die Rawls zelf geeft voor deze overgang, en of op basis van die uitbreiding een overtuigende aanpassing aan *a Theory of Justice* gemaakt kan worden die de positie van gehandicapten wel recht doet. Deze uitbreiding wordt in dit hoofdstuk weergegeven. Tevens wordt een mogelijke alternatieve strategie van Stark beschreven die op deze uitbreiding is gebaseerd.

5.2 Rawls vierstaps reeks

Rawls beschrijft drie soorten oordelen die een burger moet maken. Ten eerste beoordeelt hij de rechtvaardigheid van de wetgeving en het sociaal beleid. Ten tweede moet hij beslissen welke wetgevende regelingen rechtvaardig zijn om conflicterende opvattingen van rechtvaardigheid te kunnen verzoenen. Ten derde, aangezien politieke besluitvorming op zijn best onvolkomen procedurele rechtvaardigheid is, moet hij kunnen onderscheiden wanneer met de wetgeving van de democratische meerderheid moet worden ingestemd en wanneer deze verworpen moet worden als niet langer bindend. (Rawls 1971, 195-196). Rawls acht het noodzakelijk dat er een kader wordt geschapen, wat de burger kan hanteren om de toepassing van de principes van rechtvaardigheid te vereenvoudigen. Rawls wil daartoe de original position uitbreiden. Waar hij eerst de deelnemers aan de original position direct naar hun positie in de samenleving liet terugkeren zodra de twee principes van rechtvaardigheid zijn vastgesteld, voorziet hij nu een stapsgewijze terugkeer in de samenleving waarbij bij iedere stap de veil of ignorance iets verder wordt opgeheven. Het is niet langer noodzakelijk de veil of ignorance strikt te hanteren omdat het toepasselijke begrip van rechtvaardigheid reeds is gekozen (Rawls 1971, 197).

Rawls hanteert een vierstaps strategie voor de deelnemers aan de original position om vanuit de original position naar de ideale samenleving terug te keren. De eerste stap daarin komt overeen met de original position onder de volledige veil of ignorance, zoals hij die eerder heeft beschreven. De laatste stap komt overeen met de ideale samenleving waarvoor de principes van

rechtvaardigheid worden gekozen. Tussen deze twee reeds bekende stappen introduceert Rawls twee nieuwe stappen: de constitutional convention, en de legislative convention.

De personen in de constitutional convention hebben nog steeds geen weet over hun persoonlijke positie in de samenleving, maar zijn wel bekend met de algemene omstandigheden van hun samenleving. Naast de aspecten waarvan zij onder de original position weet van hadden, kennen ze nu ook de relevante algemene feiten over hun samenleving. "That is, its natural circumstances and resources, its level of economical advance and political culture, and so on (Rawls 1971, 197)". Op basis van deze kennis, en op basis van de principes van rechtvaardigheid die uit de eerste stap van de original position zijn gekomen, moeten zij de meest effectieve rechtvaardige constitutie kiezen, "the constitution that satisfies the principles of justice and is best calculated to lead to just and effective legislation (Rawls 1971, 197)". Deze constitutional convention, zoals Rawls die ziet, zorgt ervoor dat de personen in deze constitutional convention het eerste principe van rechtvaardigheid, dat van het gelijke recht op basale vrijheden, implementeren (Rawls 1971, 199).

De implementatie van het tweede principe van rechtvaardigheid, het difference principle, wordt dan het onderwerp van de volgende stap, de legislative convention. Het difference principle schrijft voor dat "social and economic policies be aimed at maximizing the long term expectations of the least advantaged under conditions of fair equality of opportunity, subject to the equal liberties being maintained (Rawls 1971, 199)". In deze stap wordt door een vertegenwoordigende wetgever bekeken of voorgestelde wetten en statuten voldoen aan zowel de principes van rechtvaardigheid alsook aan de grenzen die in de constitutie worden gesteld. De veil of ignorance is in deze stap zover "opgetild" dat deze vertegenwoordigende wetgever alleen geen specifieke kennis over zichzelf heeft. De verdeling van de principes van rechtvaardigheid over de beide stappen reflecteert ook de prioriteit van het eerste principe boven het tweede principe.

In de laatste stap, de ideale samenleving, is de veil of ignorance volledig opgeheven en heeft iedere burger volledige toegang tot alle feiten. In deze stap worden de regels die in de eerdere stappen gemaakt zijn in specifieke gevallen toegepast door rechters en bestuurders. Burgers volgen in deze stap in het algemeen de regels.

5.3 *De strategie van Stark*

Een alternatieve strategie om rechtvaardigheid voor gehandicapten te waarborgen, komt van Cynthia Stark in haar *How to Include the Severely Disabled in a Contractarian Theory of Justice* (Stark 2007). Stark indentificeert de bron van het probleem dat gehandicapten in Rawls positie

geen rechtvaardigheid kennen in Rawls eis dat “a person is someone who can be a citizen, that is, a normal and fully cooperating member of society over a complete life (Rawls 2005 (Kindle ebook), Lecture 1: §3.3)”.

Starks voorstel is om het fully cooperation beginsel van Rawls in de original position te handhaven, maar om het juist in de constitutional convention te laten vervallen (Stark 2007, 138). Volgens Stark is het fully cooperation principe van wezenlijk belang voor Rawls theorie, en kan het niet zonder meer vervallen. Als er in de original position geen fully cooperation principe wordt gehanteerd, betekent dat volgens haar dat “the difference principle would distribute benefits to all members of society regardless the nature of their claim upon those goods and would be unresponsive to the different contours of those claims (Stark 2007, 138)”. Schaarse goederen zouden ongecontroleerd ten goede komen aan eenieder die de noodzaak daarvoor claimt en van een rechtvaardige verdeling zou geen sprake meer zijn, laat staan dat het toekennen van extra middelen aan gehandicapten nog eerlijk gaat.

In de constitutional convention zijn de principes van rechtvaardigheid al vastgelegd en is het fully cooperation principe niet meer noodzakelijk. In de constitutional convention wordt het primaire beleid voor het toekennen van middelen bepaald. De personen in de constitutional convention zouden zich dan moeten inbeelden dat zij dusdanig gehandicapt zouden zijn dat zij niet kunnen meewerken in de samenleving. Zij zouden volgens Stark dan het recht op een sociaal minimum grondwettelijk vastleggen. “The social minimum would be as high and as comprehensive as possible within the constraints imposed by the difference principle because the parties to the hypothetical constitutional convention would want to guarantee their well-being in case they should turn out to be dependent upon the social minimum (Stark 2007, 138)”.

De rechtvaardigheid voor fysiek gehandicapten is gewaarborgd onder Straks voorstel, omdat de eis van fully cooperation niet van toepassing is op het moment dat het primaire beleid voor het toekennen van middelen wordt bepaald. Voor cognitief gehandicapten geldt nog steeds dat zij niet voldoen aan de eisen die Rawls aan personen stelt omdat hen de two moral powers ontberen. Volgens Stark is dat geen probleem, zolang de personen in de constitutional convention, die optreden als vertegenwoordigers voor individuen in de samenleving, het beleid om aan de behoeften van non-cooperating individuen te voldoen onderschrijven, is dat beleid te rechtvaardigen, ongeacht of de vertegenwoordigde individuen personen of non-personen waren.

Ook Starks positie is slechts in staat om voor één groep zwaar gehandicapten, de fysiek gehandicapten, een adequaat antwoord te geven op de kritiek die op Rawls positie gegeven wordt. Daarnaast worden ook in haar positie de rechten van gehandicapten pas in tweede instantie behandelt.

Hoofdstuk 6. Conclusie

6.1 Inleiding

Deze scriptie heeft als doel om inzicht te geven in de sociale rechtvaardige positie van gehandicapten in de samenleving volgens Rawls theorie. Om dit doel te bereiken is de theorie van Rawls uiteengezet en geanalyseerd, zijn de kritieken op Rawls theorie beschreven en zijn mogelijke alternatieve strategieën en oplossingen bediscussieerd. Hieronder worden de conclusies van deze theoretische analyse weergegeven.

6.2 Samenvatting en Conclusie

Zwaar gehandicapten, zoals ze in het kader van deze scriptie worden gezien, zijn niet in staat een bijdrage te leveren aan de samenleving, ook niet als deze samenleving bereid is aan de behoeften van mensen met een beperking tegemoet te komen.. Rawls stelt als voorwaarde om persoon in de ideale samenleving, of deelnemer aan de original position te zijn, men een vrij, rationeel mens is, die een plan of life heeft en de capaciteit heeft om een conceptie van het goede te hebben. Daarnaast moet men gedurende hun gehele leven een normaal en volledig meewerkend lid van de samenleving zijn.

Nussbaum is van mening dat zwaar gehandicapten kunnen niet voldoen aan de eis van gelijke fysieke en mentale vermogens die Rawls aan personen stelt. Cureton toont daarentegen aan dat Rawls deze restrictie alleen heeft opgenomen om te voorkomen dat er mensen in de ideale samenleving worden opgenomen die dusdanige excessief grotere vermogens hebben dan de overige mensen dat de overige mensen met al hun vermogens gecombineerd deze mensen niet kunnen verslaan. Een ander punt van kritiek van Nussbaum is dat de personen in de original position dezelfde personen zijn als in de ideale samenleving. Doordat gehandicapten niet vertegenwoordigt worden in de original position worden volgens Nussbaum hun belangen niet voldoende worden meegenomen. Ik heb hier tegen beargumenteerd dat de personen in de original position weliswaar uit de samenleving komen, maar dat niet iedere persoon uit de samenleving ook deel uit maakt van de personen in de original position. Personen in de original position moeten daarom altijd rekening houden met de belangen van anderen.

Er blijft echter één punt van kritiek van Nussbaum dat hier niet kan worden weerlegd. Dat is de principiële vraag van Nussbaum waarom het noodzakelijk is dat de belangen van gehandicapten pas in een later stadium kunnen worden behartigd.

Cureton en Brighthouse hanteren verschillende strategieën om de kritiek van Nussbaum op de positie van Rawls te pareren. Volgens Cureton moet de reikwijdte van *a Theory of Justice* slechts tot Rawls ideale samenleving beperkt worden gehouden. Deze strategie geeft nog geen antwoord op de vraag waarom dan geen rekening gehouden hoeft te worden met gehandicapten. Brighthouse wil een tweede stap aan de original position toevoegen waarin specifiek de positie van gehandicapten wordt behandeld. Deze positie stuit echter op grote problemen als er sprake is van meer dan één soort minderheid waarvan de belangen in *a Theory of Justice* niet voldoende worden behartigd. Ook rijst hier weer de vraag waarom rechten van gehandicapten pas in tweede instantie worden meegewogen.

Rawls geeft in *a Theory of Justice* nog een verfijning van de original position waarin hij de overgang van de original position naar de ideale samenleving opdeelt in vier stappen. De toegevoegde tweede en derde stap gebruikt hij om respectievelijk het eerste en tweede principe van rechtvaardigheid toe te passen op de samenleving. Stark gebruikt deze verfijning om in de tweede stap het fully cooperation te laten vervallen. Maar Stark moet toegeven dat cognitief gehandicapten niet aan de eis van het bezitten van de two moral powers kunnen voldoen.

Het doel van deze scriptie was te analyseren of op basis van Rawls *Theory of Justice* gehandicapten een sociaal rechtvaardige positie in de samenleving kunnen krijgen. Er is gebleken dat de kritiek die op Rawls positie wordt geuit deels terecht is, en serieuze problemen voor Rawls positie veroorzaakt. Voor de positie van fysiek gehandicapten zijn verschillende oplossingen te geven die hen een rechtvaardige positie in de samenleving geeft. Echter geldt voor al deze oplossingen dat deze rechten pas in tweede instantie kunnen worden toegekend. Voor cognitief gehandicapten ziet het er nog slechter uit. De eis dat personen over de two moral powers moeten beschikken lijkt het onmogelijk te maken dat zij een rechtvaardige positie in de samenleving krijgen.

Het is zorgelijk dat een theorie die de rechtvaardigheidsbeginselen voor een samenleving wil vaststellen niet in staat is om bij het vaststellen van deze beginselen de belangen van een kwetsbare groep adequaat te behartigen. Juist voor zwaar gehandicapten zou moeten gelden: *There is such thing as society!*

Literatuur

Brighouse, Harry. "Can Justice as Fairness Accomodate the Disabled?" *Social Theory and Practice* Vol. 27, no. 4 (October 2001): 537-560.

Cureton, Adam. "A Rawlsian Perspective on Justice for the disabled." *Essays in Philosophy* 9, no. 1 (2008).

Kittay, Eva. *Labor's Love*. New York: Routledge, 1999.

Nussbaum, Martha. *Frontiers of Justice*. Cambridge, MA.: The Belknap Press, 2006.

Rawls, John. *A Theory of Justice*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1971.

—. *Political Liberalism, expanded edition*. New York: Columbia University Press, 2005 (Kindle ebook).

Stark, Cynthia. "How to Include the Severely Disabled in a Contractarian Theory of Justice." *Journal of Political Philosophy* 15, no. 2 (2007): 127-145.

Thatcher, Margaret, interview by Douglas Keay. *Interview for Woman's Own ("no such thing as society")* (23 September 1987).

Dankwoord

“Life is what happens to you while you're busy making other plans (John Lennon)”. Volgens Rawls moet een mens een plan of life, een rationeel levensdoel hebben voor hij een persoon kan zijn. In de ideale samenleving van Rawls kan men waarschijnlijk volstaan met één plan of life, in de reële wereld zal men dit plan steeds moeten bijstellen aan de omstandigheden.

Met deze bachelorscriptie hoop ik mijn plan of life van de afgelopen vier jaar af te ronden. In deeltijd studeren valt niet mee, zeker als er daarnaast ook nog fulltime gewerkt dient te worden. Hele lange dagen waren het soms, waarbij er dan ook nog in de avonduren en weekenden gestudeerd werd. Er waren weken dat ik niet veel anders heb gezien dan studieboeken. Gelukkig hielden de motiverende gesprekken met medestudenten en de interessante hoorcolleges mij in het studietraject.

Dan komt het moment van de scriptie. Deze is mogelijk gemaakt door de prettige begeleiding, de betrokkenheid en de gesprekken die ik met Caroline Harnacke en Marcus Düwell heb gevoerd. Hierdoor wist ik precies wat ik wilde schrijven. Dank voor de fijne begeleiding!

Vooraf wil ik ook mijn ouders en (schoon)familie bedanken, die me afgelopen jaren erg weinig hebben gezien maar die steeds weer geïnteresseerd waren in mijn studievoortgang en altijd maar geduldig bleven.

Last but not least, dank ik Tessa. Voor haar geloof in mij, haar eeuwige geduld, steun, en motivatie gedurende de afgelopen vier jaar. Zonder haar was het mij niet gelukt om af te ronden waar ik aan begonnen was!

Deventer, Juli 2013